

Данијел Буланже

НАДРИЛЕКАРЕВ ПАВИЉОН

– Све у свему, господине судијо, да не околишимо, ви хоћете да ми судите. Не бих волео да сам на вашем месту јер – а ипак готово свако вече се ставим у тај положај, упамтите ово – не бих ништа разумео. Наравно да сам при здравој памети, ја, Оскар Лепен, педесет и осам година, који је рођен и живи у Мелањију, по занимању водоинсталатер, али у исти мах кад себе спазим у ормару с огледалом, довољно је да се само нешто упорније загледам, па да ми очи промене боју и постану провидне. Тада кроз рупице видим једног другог Оскара Лепена који излази из собе. Зачас је у врту с рукама пуним звезда. Ја се нисам ни помакао, осећам другог како се враћа, опет ми даје моју тежину, мој уобичајени поглед, моје навике. Спустим трегере, оперем руке и идем на спавање. Шта је Оскар Лепен који никада није напуштао своју собу, седећи наопачке на столици, ишао да тражи у врту? То је питање. Дешава ми се да ујутру пронађем цвеће на ноћном сточићу или заклано пиле у мом спремишту за алат, што ме наводи на разна размишљања.

– Значи, Оскаре Лепен, ви бисте дакле да пребаците део ваших поступака на неку врсту двојника Оскара Лепена?

– Хоћете ли да ми кажете какво сам рђаво дело учинио? Најгоре је кад пронађем пиле, рекао сам вам, али поједем га већ сутрадан. То је као да сам имао месара на располагању. И имамо ли права да се љутимо на месара који дође да нас лепо услужи, зато што је прво прошао кроз кланицу?

– Не – рече судија – али то није спорно. Људи су умрли због вас, за две године, једна млекарница, две бабе и господин Барантон, оснивач Института Барантон, сјајан човек.

– Не правим разлику између господина Барантона и било ког другог – узврати Оскар Лепен. – Свако биће које пати и потражи ме има пуно право на моје моћи.

– Чак и на ону од које се умире?

– Не пренагљјите! Ипак имам на уму да би без мене умрли гором смрћу!

– Ваш углед надрилекара расте из дана у дан, а према свему судећи повећаће се и број ваших жртава.

– Не мојих, господине судијо, већ судбине! Баш супротно, Оскар Лепен само одлаже кобни дан.

– То не мисле лекари од којих одвраћате пацијенте.

– Господине судијо, примам само отписане. Полажем руке само на напуштене, разочаране.

Уосталом, судија се већ неко време питао неће ли и он једног дана потражити Оскара Лепена, јер патио је од хроничног бронхитиса због којег је понекад кашљао до несвести, а који ниједан лек није успео да смири.

– Савет Института Барантон је поднео тужбу против вас – рече судија. – Сви треба да радимо свој посао.

– Никада нисам сањао ни о чему другом до о сливницима и кадама – рече Оскар Лепен. – Остало ми је дато приде и то нудим. Никада нисам узео ни пребијене паре за своја чудесна излечења, ни оволицко!

Зачу се како је ноктом палца одапео о зуб.

– Уважиће вам се то – рече судија.

– Добијам само писма захвалности, чувам их и читам и по неколико пута пред спавање. Како свет пати, господине! – промрмља Оскар, отварајући ковчежић крпат писмима, који је одложио крај ногу.

– Ево поште од ове седмице – рече – а данас је тек четвртак. Мора да ме двадесет особа чека пред вратима, али кад вас напустим, морам да свратим код госпође Машо из Главне апотеке: има невоље с купатилом.

– Још увек радите као водоинсталатер?

– Да – рече Оскар – углавном. Цеви су чудесна направа. Увек их пратим од одвода до довода.

Судија опет поче да кашље. Пуцала му је глава. Ружичаста и влажна копрена спуштала му се на очи. Само је у прекидима чуо Оскара, који је наставио тихим гласом.

– Требало би да се лечите. Попуцаће вам крвни судови. То увек кажем својим молицима: идите, вратите се господи факултетлијама! Одбијам их, али истовремено, док их пратим ка улици, руке ми беже. Видим другог Оскара који преузима контролу над мојим рукама, главом, стомаком и чини ми се да отичем у њега кроз неки тајанствени цевовод на коме овог пута не могу да заврнем вентиле. Говорите ми о четири смртна случаја, а шта је са четири хиљаде ускрснућа? Ни речи!

Понављам вам: нисте ту свако вече кад себи постављам више питања него што ћете ми ви икада поставити. Уосталом, ово је трећи пут како претресате мој случај. Шта желите да постигнете? Као и обично: да ме опет увучете у свакидашњи живот! Препуштам водоинсталатеру реч: у цевима се пре или касније створе зачепљења. Захваљујем вам што покушавате да нешто урадите том својом метлицом.

Оскар адвокат устаде и хтеде да каже нешто.

– Нема потребе – рече овај. – Исувише смо водили овакве разговоре. Ви сте овде из захвалности, господине. Био вам је укочен лакат. Посетили сте ме и зглоб вам је опет прорудио.

– То је тачно – рече адвокат. – Где бих завршио да није било Оскара Лепена?

– Седите, господине – рече Оскар. – Господин судија није против мене. Само жели да расветли ствари.

– Тачно – рече судија. Да се надовежемо на одређени случај: Барантон. Човек кога смо сви познавали, не само наши суграђани, већ и сви они који широм света играју билијар. Као да га сад гледам. Миран, крупан али окретан, с нервним системом коме нема равном, пеуморан, дванаест пута шампион света, дошао је у наш град да се пензионише и оснује свој Институт, расадник момака који су већ високо уздигли заставу француског билијара. Десет сведока нас уверавају да кад се срушио на земљу, после четристо седмог поена у једној серији, пре него што ће умрети промрљао је: Оскар Лепен. Доктор Симоно, нагнут над његове груди, упитао га је: „Дакле, он те је лечио? – Да, промрљао је Барантон, умирем.“

– Покојни Барантон – примети адвокат – рекао је: „Да, умирем“, а не: „Да, и умирем.“ Није то довео ни у какву везу.

– Па ипак сте га лечили без ичијег знања? – повика судија.

– Не мислим – рече Оскар – да човек треба да се размеће својом болешћу. Барантон је доиста долазио код мене ноћу. Паскали смо.

– Али, извршили су му аутопсију и пронашли трагове дигиталина! Као да сте случајно у врту имали пуно напрстака, ручно направљену пецару и нудите свој еликсир посетиоцима!

– И сам пијем траве од ране младости – рече Оскар – јер родио сам се са слабим срцем. Рецепт сам наследио од породице. Осим тога, ја ништа не намећем. Други сипају коњак кад им одете у посету.

– Да није ваш двојник служио отров? Ваш двојник који годинама гута оно од чега се умире, али очигледно узалуд. Ваш двојник никад није баш вас послужио прејаком дозом?

– Мој двојник нема никакве везе са мном. Из простог разлога што ме напусти. Кад се врати у мене, он нестаје. Ја сам на неки начин његов гроб. Ако оживи, у томе видим само божанско. Доживео сам и горе.

– Оскаре Лепен, лекари су јасни: сасвим сте способни, интелигенција вам је много изнад просечне. Нисте шизофреник.

– Реците да сам глумац! – промумла Оскар. – Говорим само истину, господине судијо, говорим само свој текст. Чувени Барантон је доспевао кроз капију на врту иза моје куће, да би избегао молителје

који понекад проведу пола ноћи на улици пред мојим вратима. Пове-
рио сам му један кључ.

– Као и млекарици – рече судија. – Увек би пронашли по један
кључ у џеповима ваших жртава.

– Нису код одојчади! – повика адвокат. – Ови анђели су умрли
у колевци.

– Кључеви! – повика Лепен. – Израдио сам их на десетине. Во-
лео бих да свакоме дам по један, али, авај, ја се не умножавам!

– Дакле, бавите се и подмићивањем! Ловите своје главе! Одаби-
рате их! То није далеко од предумишљаја!

– Не – тужно одговори Оскар – свако има своје главе. Ви исто...

– Пазите, Лепен! Ја примам оно на шта ме чувари реда обавезују.

– Јесте ли већ видели гомилу која се тиска испред мојих врата и
увећава се сваким даном? – упита надрилекар. – Чак сам мислио да
побегнем из овог краја и настаним се на Југу, али овде сам рођен,
имам овде своју удобност, свој ваздух, успомене, своје гробно место
које сам одмах на почетку купио, од свог првог новца.

– Све сте предвидели.

– То није тешко – рече Оскар.

– Доиста – настави судија – само начин на који умиремо остаје
загонетан!

– Ја ћу умрети у свом кревету – рече Оскар.

– Не покушавајте да ми скренете пажњу – повика судија. – Вра-
тимо се Барантону!

Али у исто време кад је Оскар започео причу о прваку билијара,
судији се указао један приказ који га је већ месецима редовно опседао.
Још јуче у подне, док се враћао кући, ноге су га нехотично одвеле ка
улици Обала плача. Стотинак особа је једнолично мрмљало пред на-
дрилекаревом кућом. Сунце је било у зениту, а видела се упаљена све-
ћа, причвршћена на испусту затвореног прозора. У зору су, на гвозде-
ној решетки коју је Лепен често фарбао, трагови прстију остављали
сазвежђа немирних звезда, најузбудљивији отисак који може оставити
људско биће. Обмотан челичним жицама око решетака, један дрвени
сандук величине већег кофера стајао је уместо старог, исувише малог
поштанског сандучета на коме је био ишчупан поклопац. Једна жена је
клевчала по страни. Дете с огромном главом дречало је у наручју мајке,
која није имала ни шеснаест година, и судија помисли да је оно плод
неког врло старог оца. Она се закашља и удаљи се смејући се, да нико
ни за тренутак не би могао поверовати да је помишљао да се прикљу-
чи реду за чекање.

– Другим речима – закључи Оскар – господину Барантону је
глава чврсто стајала на раменима, и лично је на оне сељаке које кад
упитате „како иде“ одговарају да ако не иде они погурају. Снага и здрав
разум! Дакле он је сумњао да ће се држати како би требало у том од-
лучујућем мечу, на који су га позвали, понављам вам, наши фламан-
ски пријатељи, а то је разлог више да се што боље покажете кад нисте
на свом терену. Убедио сам га да ће моћи да игра својим штапом
двадесет сати непрестано ако то на турниру буде потребно. Господин

Барантон је умро због вишка добре воље. Мучила га је сумња, најгора болест. Прекорачио је дозу. Јесу ли га пронашли прекланог?

– Не – рече судија.

– Па онда – повика Оскар. – Нашли су га код билијарског стола како стиска так.

– Исто је било и са млекарицом – додаде адвокат. – Остала је на месту мртва док се враћала из подрума са корпицом пуном сирева. Што се одојчади тиче, родитељи их нису хранили шест дана!

– А ко им је то саветовао? – упита судија. – Ви, Лепен!

– Не бавим се никаквом медицином – рече Оскар. – Слушам. Сви животи личе један на други у нечему, па нудим еликсир који ме окрепљује откад сам био оволицки.

– Нешто је још чудније – рече судија смирено. – Како то да су затекли поред млекарице и Барантона њихове заклане псе? Да није можда ваш двојник? Немојте ми рећи да једете псе!

– Јео сам их – рече Оскар без хвалисања – на Далеком Истоку где сам боравио. Пас личи на мачку, можда му је нешто мекше месо, али жао ми је, то не радим овде.

– Признали сте...

– Признао?

– ...да вам се дешавало да пронађете заклано пиле у свом дво-ришту.

– У мом спремишту за алат...

– ...одатле жеља да са тога пређете на систематско тровање газда, јер ви сте ушли код млекарице и господина Барантона!

– Замолио сам да ми се то објасни, господине судијо, као што вас молим да ми помогнете. Волео бих да знам.

– Ове особе су отвориле неком кога познају, у кога имају поверења. Вашем двојнику, ако баш хоћете! И ви сте опет наставили после обављеног посла. Чапа и отров, пас који се пришуња. Шта имате против паса?

– Истина је да их никада нисам волео – рече Оскар – сматрам да је то прљава животиња, чак и кад се издресира.

– Безочник то добро објашњава – нагласи адвокат. – Прави олош!

– Мора да вас је ујео пас, или нека вољена особа?

– Не – рече Оскар. – Требало би опорезовати оне што имају псе, јер толики људи у свету немају шта да једу и не прљају нам плочнике.

– А! Ево једног мишљења које је тако искрено да је свака даља реч сувишна.

– Господине судијо – рече адвокат. – Ту смо да би смо трагали за истином, а не да би смо се задовољили својим убеђењем.

– Волео бих – рече судија гледајући на сат – да дођем код вас, господине Лепен, и останем на тренутак насамо са вама. Не мислите да је то незгодно, колега? Ово је изузетан случај и мој поступак мора бити такав. Данас поподне, у три сата. Молим вас за строгу дискрецију.

Он се одједном разведри.

– Уђите на задња врата – рече Оскар.

Судију испрва изненади мали чисти врт, густ шипак који расте уз притку у облику кишобрана, усред брижно покошеног уског травњака, стаклена башта, бела као беоњача, преко које се преклапа сламнати кров, изгубљена алеја у којој нема трагова стопала, прозрачна стреха изнад огољеног улаза, савршенство које је одударало од зарђале решетке на фасади, његово импровизовано поштанско сандуче, капци са ољуштеном бојом, испуст прозора запрљан воском и птичјим изметом, пред којим се гомила наизменично смењивала.

– Овде живим – рече Оскар – ово ми је кухиња. Раскомотите се. Носите тамне наочаре? Много света пролази кроз салон. Гледате портрет моје баке?

Судија је у раму од венецијанског стакла испитивачки посматрао мршаву старицу продорног погледа која је личила на Оскара Лепена, чак и њене осенчене усне и равна затегнута коса с разделиком на средини. Било је довољно да се заклони чипкаста кравата и занемаре минђуше па да се помисли да је то надрилекар.

– Од ње сам наследио рецепт за дуг живот – рече Оскар. – Умрла је кад је имала више од сто година, једног јутра кад је заборавила да дише. Светица. Никада није подигла глас. А видите, како је то чудно, имала је два мужа који су млади умрли, два брата које је волела једног за другим. Овај последњи је добио мог оца. Волели су мачке: кад су умрли, пронашли су јадне животиње како укочене леже крај њиховог кревета. Ипак, Бог зна колико је мачји живот тежак.

Судија је сад читао изреке махом осликане кичицом, а не писане, на радовима у стаклу који су служили уместо сточића између витрине и хладњака: „Зажмури, све ћеш видети“, „Остави живот чистијим него што си га нашао.“

– То су изреке које су уљуљкивале моју младост – рече Оскар. – Моја бака је имала напредна схватања. Мислим да би она данас била у опозицији. Чини ми се да сам отишао даље него она: више ни у шта не верујем. Отац је имао намеру да завршим факултет. Све сам напустио на трећој години историје.

– Да бисте постали водоинсталатер?

– Једног лепог дана сам следио Ајнштајнове савете, или боље рећи његово кајање, човек кога сматрам много јачим него што се за њега каже. Капљете?

– Да – прогунђа судија.

– То је на нервној бази – рече Оскар – кад вам кажем. Да ли ми допуштате?

– Он ухвати судију под руку, посади га у фотељу, а овај му се препусти, затим му стави руке на рамена, тако лагано да их овај није ни осећао. Кашаљ, који се граничио са гушењем, утиша се. Оскар Лепен извади две чаше и боцу коју судија подозриво погледа.

– Оплемењена трешњевача – рече Оскар. – Уздравље!

Он искапи чашу у једном цугу, задржавши за тренутак гутљај пре него што ће га прогутати. Упркос својој бојазни и сумњичавости, судија учини исто.

– Нек остане међу нама – рече Оскар – Барантон је био будала. Да сте га само видели како је презирао људе откако је доспео до свог стотог карамбола!

– То је био део његове игре – одврати судија. – Дозвољено је збуњивање противника лажном сигурношћу.

– Требало је да се покажете исто тако пуни разумевања према мени – рече Оскар.

– Зато и јесам овде – рече судија.

– Нисам сигуран у то – настави Оскар. – Дошли сте да видите моју пецару, цвеће из моје стаклене баште...

– Тачно, где је то? – упита га овај.

– Прошли сте испред њега – рече Оскар, подижући завесу на прозору који гледа на врт – али најлепше бих вас замолио да вам све то сутра покажем. Треба да примим ових неколико несретника који верују у мене.

Чуло се монотono мрмљање с оне стране зида.

– Оставити живот лепшим него што сте га нашли улазећи у њега – помало подругљиво рече судија.

– Видите ове биљке – рече Оскар, милујући једно јабуково дрво.

– Сваког дана им откинем жуте листове. Не причајте да сам вас увео преко реда. Уосталом, било би вас стид да признате како сте дошли к мени да бисте олакшали своје муке. Ипак, господине судијо, желим да вам притекнем у помоћ. Узмите овај кључ. Добро закључајте врата и вратите се опрезно. Умало да заборавим! Знате ли да је млекарица сматрала да сам добра прилика?

– Откуд то?

– Признала ми је приликом друге посете на најприроднији начин. Који ђаво понекад ухвати удовице?

– Била је то лепа жена – рече судија. Узимао сам млеко код ње.

Ова затворена радња је нешто најтужније у овом граду.

Посматрао је кључ који му је Оскар управо дао.

– Жао ми је – рече – али примио сам толико анонимних писама против вас!

– Сачекајте само један тренутак – рече Оскар.

Он отвори фиоку у витрини и извади коверту с једне гомиле.

– Прочитаћу вам шта примама. Насумице. Имам их посвуда.

Ово је из последње пошиљке. И ја га исто сад први пут читам. Обично их читам у кревету, кад се смркне. Мало спавам. Од њих ми брже прође ноћ:

„Господине Оскарe мој добротинитељу ходам од суботе значи од седмице чим сам отишао од вас као да сам одувек веровао из дана у дан све више а ноге су ми се повратиле тако да нико око мене не може да се начуди а Дорнен Мишел који вас је назвао свакаким именима доћи ће да вас посети са својим безнадежним оком које шета онда сам ја показао своје ноге жупнику оном што обилази своју парохију на мотору што ме је одвео код лекара Лагранжа који је рекао извињавам се дођавола дођавола двадесет пута и један човек увек с краватом ни он не може да се начуди.“

– Ето – додаде Оскар с дивном прстодушношћу. – Ова писма овде би требало да имате на уму.

Судија поново стави своје тамне наочаре да би изашао и, пошто је подигао крагну на мантилу и натукао шешир, Оскар Лепен га замоли да скине за тренутак своја задимљена стакла и погледа га у очи. Овај послуша и изгледало је као да се прилепио за надрилекареве зенице које је сада сачињавала само једна једина челична рупица. Судија је био дебљине конца који пролази кроз иглене уши. Нашпао се у уличици позади, где је ветар, скакућући као птица штакара, губио ушљив мирис перја.

Сутрадан, кад је спремачица дошла као и обично код судије, где је све тако уредно да је право задовољство брисати, човек беспрекорно чист, она виде јединог господиновог пријатеља, може се рећи његовог повереника – јер је са њим често причао, црвену рибу која се вртела у огромном округлом акваријуму у салону од пре Христа, како лежи на чипкастом столњаку. Који вајар не би узео воду у полулопти као модел за очај и вечност? Спремачица позва судију који не одговори. Пронашла га је крај његовог кревета, на спрату, мртвог, са обе руке на врату, као да је самога себе задавио. Мора да се запенио од кашља, помислила је она.

– Говорила сам му, међутим, да се посаветује са господином Лепеном, будући да ништа и нико није успевао да га излечи! На ноћном сточићу је стајао један сасвим нов кључ, рекло би се да је од сребра, поред чаше са водом, кутије са бомбонама, сата и воштаних куглица којима би јадник запушио уши да не би чуо свој кашаљ.

– А ви сте одмах отишли да обавестите суседе?

– Није био потпуно хладан – признаде спремачица. – Тако да сам помислила да има наде. Отрчала сам код господина Лепена, али у осам часова изјутра пред његовим вратима чека већ толико света! Нису хтели да ме пропусте. Узалуд сам их молила да је то због покојника, али ти људи нису били одавде. Пристигли су са свих страна, чак из Нарбоне и Белгије. Нисам знала да може да се прође са задње стране. Нисам знала да тај кључ...

У сали за пороту би могла да се чује мува како трља крила, али била је само једна и њу је Оскар Лепен смрвио дланом на колену. Изгледао је, међутим, као да слуша, мада се вратио деценије уназад, кад је био мали Оскар Лепен, који је тако добро радио задатке да их је учитељица читала пред разредом за пример, док је ту на опгуженичкој клупи пажљиво, дуго, чунао крилица муви, с рукама испод клупе смерно гледајући.

Ето шта сам видео и чуо о случају Лепен. Суђење је потрајало три недеље и надрилекар би упућен у једну болницу где је после пет захвата на мозгу нестао његов двојник. Он сам је сад био само кавез без птице, који изнесу једном дневно из собе да би га поставили поред зида болничког круга. Господин Лепен би остајао сатима да посматра како лагано одмиче сенка дрвећа. Али, оно што ми се највише урезало, остаје књига са списком животиња које су дали на чување у моју ште-

нару, овде, у овом среском месту где је надрилекар из Мелањија са-слушаван, штенара и прихватилиште за нашу инфериорну браћу. Господа из суда, адвокати, чувари све до судског особља, остављали су у пансиону своје мачке и псе за време док је трајала парница. Памтим и кућепазитељкине папагаје које сам најпре одбио, а да не рачунам животиње оних којима се укрестио поглед са оптуженим, јер је у стално претрпаној сали свако почео страховати да му се код куће не деси неки малер. Три недеље, које су ми биле уносније од читаве једне године и омогућиле ми да проширим свој простор, ону тамо зграду, иза врба. Најмање што сам могао да учиним је да је назовем надрилекарев павиљон.

ДАНИЈЕЛ БУЛАНЖЕ (1922, Компјен) писац кога називају прваком, акробатом, виртуозом приповетке. Свака његова приповетка представља по један микрокосмос који он претображава попут чаробњака. Међутим, оно необично и чудесно које он уноси у свакодневни живот, нагло нестаје и чари уступају место болном откривењу. Буланже је истовремено песник магичних тренутака и сликар маргиналних али необичних људи, скромних и трагичних, најчешће конзервативних провинцијалаца. Својим јединственим стилем, чија јасноћа подрхтава у сензуалном опциризму, он нас уводи у причу, открива нам тајно, комично или окротно различите свакидашњег живота и доводи нас до границе испознатог. Данијел Буланже је аутор неколико романа, збирки приповедака и песама, и више од седамдесет филмских сценарија. Његове познатије збирке приповедака су *Косова свадба* (1963), *Армидин врт* (1969), *Адмиралска барка* (1972), *Ошито, кочијашу!* (1974, Гошкурова награда за приповетку), *Дрво у Вавилону* (1979, Гран при Монака). Приповетка „Надрилекарев павиљон“ је из збирке *Дрво у Вавилону*.

Превод с француског и белешка: Горница Дедовић